

ПРОБЛЕМИ РЕФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ В УКРАЇНІ

Лиса О.В., к.т.н. доц.,

Андрушко Р.П., к.е.н. доц.

Львівський національний аграрний університет

Розглядається питання вдосконалення звітності. Пропонується запровадити в Україні звіт управлінський огляд та аналіз, подавати у звітності розкриття інформації про заходи безпеки, які уживає підприємство стосовно його вилу на зовнішнє середовище, а також пропонується вести облік майна підприємства не за балансовою, а за ринковою вартістю.

Ключові слова: фінансова звітність, баланс, звіт про фінансові результати, звіт про рух грошових коштів.

The question of perfection of accounting is examined. It is suggested to inculcate in Ukraine report administrative review and analysis, to give in accounting of opening of information about safety measures which an enterprise uses in relation to his outpouring on an external environment, and also property of enterprise to register not after balance, but on a market value.

Key words: financial reporting, balance, report about financial results, report about the cashs flow.

Постановка проблеми. Одним із засобів міжнародного ділового спілкування є бухгалтерський облік. Шляхом складання фінансової звітності інформація надається всім зацікавленим сторонам. В умовах, коли Україна переходить до ринкових відносин, особливе значення має набуття професійних знань, навичок та вміння працівниками, зайнятими в найрізноманітніших сферах економіки та управління, в пошуках вірних і обґрунтованих управлінських підходів та рішень з метою підвищення ефективності роботи підприємств, об'єднань та інших господарських структур. Для нормального функціонування будь-якої структури в умовах ринкової економіки конче необхідно, щоб її учасники, приймаючи рішення, мали правдиву й об'єктивну інформацію про його майно, грошовий та фінансовий стан, результати роботи, а також про систему їх формування як на своєму підприємстві, так і у партнерів, на підставі попередніх даних. Фінансова звітність є кінцевим етапом облікового циклу підприємства та основним засобом донесення фінансової інформації про нього зовнішнім користувачам. Тому питання вдосконалення звітності на

сьогоднішній день є одним із головних при відображенні господарсько-фінансової діяльності підприємств.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В умовах переходу до ринкових відносин основним завданням бухгалтерського обліку визнано отримання точної та достовірної інформації про господарські процеси і результати діяльності підприємства, необхідної як для оперативного управління підприємством, так і для використання інвесторами, кредиторами, податковими, фінансовими та банківськими органами, а також іншими зацікавленими юридичними і фізичними особами. У кожній країні місцеві положення регулюють більшою або меншою мірою випуск фінансових звітів. Такі місцеві регулюючі положення включають стандарти бухгалтерського обліку, котрі приймаються регулюючими органами та/або професійними бухгалтерськими організаціями у кожній країні. У Великобританії система бухгалтерського обліку розвивалася незалежно від держави, виходячи з інтересів і вимог бізнесу [2]. Формування національної системи обліку відбувалося під впливом таких чинників, як економічна ситуація в країні, національні особливості і традиції бізнесу, юридичне середовище, податкове законодавство, зв'язок з іншими країнами і системами бухгалтерського обліку і звітності. Існує ще один чинник, який має велике значення для британської системи бухгалтерського обліку. Це – вплив професійних бухгалтерських організацій. Хоча традиції і принципи британського бухгалтерського обліку мають багатовікову історію, зміни, що відбуваються в Європі і в світі за останні десятиліття не могли не відобразитися і на діяльності британських професійних бухгалтерів. Вступ Великобританії до Європейського Союзу зумовив необхідність внесення в закони про компанії положень, що відображають відповідні директиви ЄС [1]. Проте авторитет британських професійних бухгалтерських інститутів в Європі такий великий, що їм вдалося втрутитися в саму Директиву ЄС № 4, що стосується надання бухгалтерських даних європейськими компаніями, положень, що відображають одну з основних концепцій, на яких базується система бухгалтерського обліку і звітності Великобританії, – концепцію «true and fair view» – достовірного і добросовісного (істинного і неупередженого) надання даних про фінансове становище компаній. При цьому в самій країні за наполяганням професійних бухгалтерських організацій вимога відповідності звітності великих фірм бухгалтерським стандартам була введена Законом про компанії 1985 р. і стало обов'язковою нормою.

Бухгалтерська діяльність у ряді країн не регулюється державою так детально, як це має місце в Україні [3]. Довгий час уряди різних країн взагалі не вважали потрібним регламентувати ведення бухгалтерського обліку і звітності в компаніях. Проте, вступивши в Європейське Співтовариство, зокрема Великобританія відповідно до Директив ЄС включила в свої Закони про компанії 1985 і 1989 рр. розпорядження щодо форм бухгалтерської звітності і методів оцінки різних статей.

Постановка завдання. Враховуючи міжнародний досвід, запропонувати внести зміни в обсяг та види інформації, що подається у фінансових звітах українських підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження. У 1996 р. ASB опублікував Декларацію, що містить основні принципи, які лежать в основі бухгалтерських стандартів. Одним з основних принципів названа відповідність відомостей реальному положенню, що містяться в них, організації і придатності їх для ухвалення рішень про її подальшу діяльність. Таким чином, концепція достовірного і добросовісного відображення фактів господарського життя проходить через всі професійні стандарти і законодавчі акти по бухгалтерському обліку і звітності.

Форми бухгалтерської звітності були введені в закон про компанії 1985 р. відповідно до Директиви ЄС про уніфіковані форми бухгалтерської звітності країн Європейського Союзу. Проте британські законодавці, традиційно дотримувалися думки, що така область професійної діяльності, як бухгалтерський облік, повинна регулюватися в основному професіоналами, дозволили британським компаніям використовувати передбачені Директивою форми: бухгалтерський баланс може представлятися в одній з двох форм – вертикальної або звичайної двосторонньої, а для звіту про прибутки і збитки (аналог нашому звіту про фінансові результати) передбачено чотири форми.

Однією з найважливіших форм бухгалтерської звітності є звіт про рух грошових коштів. Правом не включати його до складу річної бухгалтерської звітності володіють лише малі підприємства. Стандарт FRS 1 вимагає, щоб звіт про рух грошових коштів складався на основі балансу і звіту про прибутки і збитки, і його дані повністю відповідали даним, представленим в цих двох документах і додатках до них. Звіт обов'язково повинен включати наступні розділи: доходи від операційної діяльності; доходи від фінансових вкладень; податкові виплати; інвестиційна діяльність; джерела фінансування.

Взагалі, у світовій практиці склад обов'язкової фінансової звітності не є однаковим. Наприклад, у США річна фінансова звітність містить баланс, звіт про фінансові результати, звіт про рух грошових коштів, звіт про акціонерний капітал, примітки до звітів, звіт управлінський огляд та аналіз, звіт незалежних аудиторів. У ряді європейських країн, зокрема у Нідерландах річна звітність підприємств містить баланс, звіт про прибутки і збитки, звіт про рух грошових коштів, примітки, управлінський звіт директорів, додаткову інформацію. Звичайний пакет фінансової звітності в Україні відображає лише сукупні результати діяльності компанії. Тобто з цих звітів вдається дізнатися хіба що про загальний майновий стан і фінансові показники діяльності з виробництва і реалізації продукції в цілому. Але ж сукупний прибуток може складатися із надвисокого прибутку, отриманого від одного виду виробництва, які у звіті

компенсують вагомі збитки, зазанані підприємством у іншому виді виробництва. Якби керівники мали відомості про окремі фінансові показники щодо різних напрямків роботи, то їх рішення були б більш зваженими. Таким чином, зацікавленість в одержанні фінансової інформації, систематизованої за принципами виділення конкретного виду економічної діяльності, нерідко буває вкрай високою.

Фінансова звітність у складі традиційних форм не дозволяла стороннім аналітикам дізнатися про подібні фінансові показники. На нашу думку певною мірою цим вимогам задовольняє Додаток до приміток до річної фінансової звітності «Інформація за сегментами» (форма №6). Додаткова звітність, у якій відображено фінансові показники, класифіковані за ознакою типу виробництва, категорії продукції, а також географічних зон функціонування, є дуже доречною зовнішнім користувачам. Виділені за цими ознаками елементи діяльності компаній у міжнародній практиці обліку прийнято іменувати сегментами (господарськими і географічними), а відповідну звітність — звітністю за сегментами. Саме для задоволення описаних потреб користувачів і прийняли П(С)БО 29 «Фінансова звітність за сегментами», яке визначає методологічні засади формування інформації про доходи, витрати, фінансові результати, активи і зобов'язання звітних сегментів та її розкриття у фінансовій звітності. Проте, на нашу думку, доцільно було би запровадити в Україні звіт управлінський огляд та аналіз, де б аналізувалася структура витрат на виробництво продукції з розподілом на змінні та постійні, поведінка витрат, аналіз відхилень від нормативів та їх вплив на прибуток, аналіз виходу готової продукції. Саме у формуванні витрат, співставленні доходів та витрат за окремими видами продукції, реалізації продукції різним зовнішнім покупцям треба шукати шляхи збільшення доходів, зниження собівартості продукції, а отже, шляхи виходу виробництва із кризи.

Відмінності в обсязі та видах обов'язкової та необов'язкової інформації, що подається у фінансових звітах зарубіжних країн, найбільше спостерігаються у примітках до фінансових звітів. У багатьох європейських країнах вимагається розкриття інформації про заходи безпеки, що їх уживає підприємство стосовно його вилливу на зовнішнє середовище. У Франції від багатьох підприємств вимагається публікування річного соціального балансу, який розкриває дані про зайнятість, навчання працівників, умови, пов'язані з охороною здоров'я та безпекою. Загалом, інформація, яка подається у примітках до фінансової звітності європейськими підприємствами, є детальнішою порівняно з українськими. На нашу думку доцільно було би запровадити в Україні розкриття інформації про заходи безпеки, які уживає підприємство стосовно його вилливу на зовнішнє середовище.

Традиційно основним джерелом фінансування діяльності компаній Великобританії є власний капітал. Фінансувати свої довгострокові проекти фірми вважають за краще з власних засобів. Банківськими позиками користуються лише для короткострокового фінансування (у цьому істотна відмінність британських традицій бізнесу від континентально-європейських і японських). Тому останніми роками під впливом міжнародних стандартів британські бухгалтери все частіше вибирають для відображення фактів господарського життя способи, які дають максимально докладну інформацію про власний капітал фірми. Проте на відміну від США, де захист інтересів акціонерів покладений на Комісію у справах бірж та цінних паперах (SEC), фінансові ринки Великобританії є саморегульованими: за відповідністю інформації, представленої в бухгалтерській звітності фірм, принципам достовірності і повноти відомостей стежить сама Лондонська біржа, правила якої є не такими строгими, як у бірж США.

Оскільки власний капітал є основним джерелом фінансування діяльності британських компаній, в бухгалтерському балансі і додатках до нього він представлений найдетальніше. Крім акціонерного додаткового капіталу, оцінка яких достатньо проста і які складають лише невелику частину власного капіталу фірм, велика увага приділяється статтям, пов'язаним з нерозподіленим прибутком і резервами.

Нерозподілений прибуток є найважливішим джерелом фінансування британських компаній: в середньому вона показує близько 65 % потреб фірм в капіталі. З прибутку проводиться резервування засобів на покриття майбутніх зобов'язань, об'єм яких відомий і які можна передбачити лише з певним ступенем точності, а також на непередбачені витрати і умовні зобов'язання.

Більшість британських компаній вибирають для публікації своєї звітності принцип собівартості (історичної або первинної вартості), хоча Закон про компанію 1985 р. надає можливість скласти звітність і на базі поточної вартості. Британське законодавство надає максимальну свободу для оцінки інвестицій. Закон про компанії 1985 р. дає право керівництву компаній визначати для цього будь-який спосіб, який здасться їм найбільш відповідним обставинам і особливостям компанії.

Деякі труднощі виникають при нарахуванні амортизації, якщо облік необоротних активів ведеться за наслідками періодичних переоцінок. В цьому випадку суми щорічних амортизаційних відрахувань, відображені в звіті про прибутки і збитки, сильно відрізнятимуться – від собівартості (історичної вартості) до вартості повного заміщення. Проте складнощі, що виникають при нарахуванні амортизації і переоцінці активів, ніяк не впливають на податкові зобов'язання фірми, оскільки, в податковому законодавстві Великобританії закріплені абсолютно самостійні, не залежні від способу нарахування амортизації, правила розрахунку прибутку, оподаткування, і податкових пільг.

Британський комітет з бухгалтерських стандартів (ASB) був утворений в кінці 80-х років. В даний час він відповідальний за розробку і затвердження британських стандартів бухгалтерського обліку, але і покликаний вести роз'яснювальну роботу і консультації по використанню розроблених їм документів. Безумовно, така практика має певні переваги. Але разом з тим вона не дозволяє рядовим британським бухгалтерам брати участь в створенні стандартів, відповідно до яких їм належить працювати. Не дивлячись на те, що будь-який документ ASB перш ніж бути затвердженим як стандарт, виноситься на обговорення як проект, реальні рішення ухвалює лише вузький круг членів ASB. Крім того, події, що відбуваються останніми роками на фондовому ринку, все настійніше вимагають створення у Великобританії Комісії по цінних паперах і фондовому ринку. Така комісія повинна буде взаємодіяти з ASB, оскільки вже давно назріла необхідність розробки документів, що стосуються як докладного відображення в бухгалтерському обліку всієї інформації про участь і положення компанії на ринку цінних паперів, так і форм звітності, що дають фондовому ринку максимально повну і достовірну інформацію про компанію.

Крім того, глобалізація світового ринку капіталів вимагає прозорості бухгалтерської звітності економічних суб'єктів, що діють в різних країнах. Вплив американських стандартів (особливо при відображенні податкових зобов'язань компаній) вже помітно в діяльності британських бухгалтерських інститутів. ASB всемірно підтримує діяльність і Міжнародного комітету з бухгалтерських стандартів IASC.

Висновки та пропозиції. Пріоритет змісту над формою є одним з основних принципів бухгалтерського обліку і звітності. Звичайний пакет фінансової звітності в Україні відображає лише сукупні результати діяльності компанії. Але ж сукупний прибуток може складатися із надвисокого прибутку, отриманого від одного виду виробництва, які у звіті компенсують вагомі збитки, зазанані підприємством у іншому виді виробництва. Тому доцільно мати відомості про окремі фінансові показники щодо різних напрямків роботи підприємства. Фінансова звітність у складі традиційних форм не дозволяє стороннім аналітикам дізнатися про подібні фінансові показники. Проте, на нашу думку, доцільно було би запровадити в Україні звіт управлінський огляд та аналіз, де б аналізувалася структура витрат на виробництво продукції з розподілом на змінні та постійні, поведінка витрат, аналіз відхилень від нормативів та їх вплив на прибуток, аналіз виходу готової продукції. Саме у формуванні витрат, співставленні доходів та витрат за окремими видами продукції, реалізації продукції різним зовнішнім покупцям треба шукати шляхи збільшення доходів, зниження собівартості продукції, а отже, шляхи виходу виробництва із кризи.

На нашу думку доцільно було би запровадити в Україні розкриття інформації про заходи безпеки, які уживає підприємство стосовно його вливу на зовнішнє середовище.

Оскільки власний капітал є важливим джерелом фінансування діяльності підприємств, в бухгалтерському балансі і додатках до нього він має бути представлений найдетальніше. Крім акціонерного додаткового капіталу, оцінка яких достатньо проста і які складають лише невелику частину власного капіталу, велика увага має приділятися статтям, пов'язаним з нерозподіленим прибутком і резервами. Крім того облік майна підприємства доцільно вести не за балансовою, а за ринковою вартістю, які часто відрізняються одна від одної на цілий порядок.

Література

1. Блейк Джон, Орион Амаг. *Европейський бухгалтерський учет. Справочник / Перевод с англ.* – М.: Информационно-издательский дом «Филинь», 1997. – 400 с.
2. Вели Глен А., Шорт Деніел Г. *Основи фінансового обліку / Пер. з англ. О.Мінін, О.Ткач.* – К.: Основи, 1997. – 943 с.
3. Голов С.Ф., В.М. Костюченко. *Бухгалтерський облік за міжнародними стандартами: приклади та коментарі. Практичний посібник.* – К.: Лібра, 2001. – 840 с.
4. Качалин В.В. *Финансовый учет и отчетность в соответствии со стандартами GAAP.* – М.: Дело, 1998. – 432 с.
5. Малишкін О.І *Фінансова звітність підприємства: Міжнародні та національні стандарти: Навчальний посібник. / 2-е вид., доп. та виправ.* – Суми: Видавництво «Університетська книга», 2001. – 158 с.
6. *Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку 2000. / Перекл. з англ. за ред. С.Ф. Голова. / -К.: Федерація професійних бухгалтерів і аудиторів України, 2000. – 1272 с.*